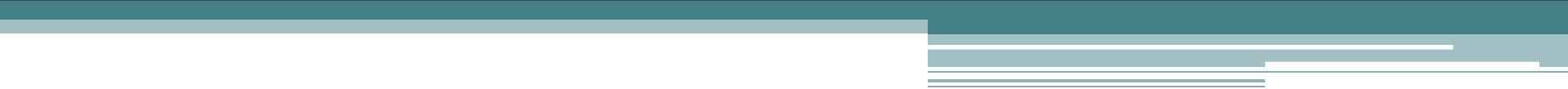

Текст як середовище функціонування мовних одиниць. Основні ознаки тексту. Складне синтаксичне ціле. Текст різних стилів, типів, жанрів мовлення

План

1. Основні ознаки тесту.
2. Зв'язок між частинами тексту.
3. Тексти різних типів.
4. Тексти різних стилів.
5. Тексти різних жанрів.

Головною одиницею мовлення визнано зв'язне висловлювання — текст.

Текст - пов'язана змістом послідовність речень, груп речень, параграфів, розділів та інших мовленнєвих одиниць. У шкільній практиці терміном текст позначають не тільки цілісні висловлювання, але й відносно закінчені, чітко тематично окреслені уривки.

Основні ознаки тексту

Найважливішими ознаками тексту є цілісність, зв'язність, структурна організація, завершеність.

Цілісність тексту виявляється в тому, що в ньому вичерпно (в межах комунікативної мети мовця), але без будь-яких зайвих елементів змісту викладено обрану тему, а виклад підпорядковано досягненню поставленої мовцем мети.

Зв'язність тексту полягає в тому, що між його складовими частинами — реченнями, групами речень чи більшими компонентами існує тісний змістовий зв'язок.

Ні тематична близькість, ні зв'язок між складовими частинами не створюють тексту: вони діють тільки у взаємозв'язку. Розглянемо приклади (на рівні речень):

1. Козаки заховали чайки у плавнях. Обирали кошового козацькою радою. Про козаків складено думи, пісні, легенди.

Усі речення на одну тему, але зв'язку між ними нема. Це не текст.

2. У селі збудовано нову школу. Керував роботою досвідчений бригадир. Десять років тому він закінчив будівельний інститут. З цього інституту вийшли тисячі майстрів будівельної справи.

Речення взаємозв'язані, але не об'єднані темою. Це також не текст.

Лелеки

Весною на даху нашої хати поселилися лелеки. Вони наносили сухого гілля, м'якенької трави і вимостили собі розкішне гніздо.

Незабаром у птахів виявилось п'ятеро малят. Вони жадібно розкривали дзьобики і просили їсти. Батьки літали на болото і приносили корм для своїх дітей.

Молоді лелеки швидко навчилися літати. А восени лелеча сім'я полетіла у вирій (з журналу).

Тема — життя лелек, на яку вказує перше речення, — розкрита логічно і послідовно. Немає нічого, що не стосувалось би теми. Останнє речення засвідчує, що автор реалізував свій намір — розповів про перебування у нас лелек від весни до осені.

У тексті три підтеми: побудова гнізда, виведення пташенят, відліт у вирій, тому в ньому і виділено три абзаци.

У більш розгорнутих і складніших за змістом текстах початок (зачин) і закінчення (кінцівка) можуть бути не окремими реченнями, як у розглянутому прикладі, а фрагментом з кількох речень.

Структурна організація виявляється передусім у послідовному розташуванні складних частин. Речення *Випав сніг; Тільки одна стежка протоптана; Білим килимом вкрилася земля; Сюди пройшло більше сотні дітей; Веде ця стежка до школи; Засипало, замело всі дороги і стежки* тексту, звичайно, не утворюють. Але вони стануть текстом, якщо їх правильно розташувати (1-3-6-2-5-4).

Якби від цього тексту відкинути два останні речення, він перестав би існувати як тематична цілісність: йому бракувало б **завершеності**.

Більші за обсягом і складніші за змістом тексти часто поділяються на абзаци, в кожному з яких висвітлюється якась складова частина теми — **підтема** (або, за умови розчленування підтеми, — мікротема). До речі, для текстів, які ще потрібно скласти, намічаємо: тільки підтеми — у простих, підтеми і мікротеми у складних (з пунктами і підпунктами) планах. Розглянемо нескладний приклад.

Зв'язки між складовими частинами тексту.

Складне синтаксичне ціле

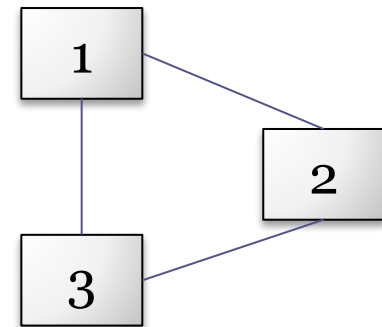
Між реченнями (чи групами речень) можуть бути такі ж логічні зв'язки, як між членами речення або частинами складного речення. Порівняймо:

1. *Туристи зупинились на відпочинок (де?) біля гірського потоку. — Туристи зупинились на відпочинок там (де?), де протікає гірський потік. — Туристи зупинились на відпочинок. (Де?) Неподалік протікав гірський потік.*

2. *Трактори вже виходять у поле (для чого?) боронувати зорані восени площі.— Трактори вже виходять у поле (для чого?), щоб боронувати зорані восени площі. — Трактори вже виходять у поле. (Для чого?) Вони боронують зорані восени площі.*

Найвиразніше простежуються зв'язки між реченнями у фрагментах, які висвітлюють певну підтему чи мікротему. Така монотематична група речень називається **складним синтаксичним цілим (ССЦ)** або **надфразною єдністю**. У наведеному вище тексті «Лелеки» три ССЦ, до яких входить різна кількість речень (2, 4, 2). Логічний і мовний зв'язок мусить бути і між ССЦ у складі тексту.

1. Весною на даху нашої хати поселилися лелеки. 2. Незабаром у птахів вивелось п'ятеро малят. 3. А восени лелеча сім'я полетіла у вирій.

У ССЦ виділяють зачин (початок думки, теми), розгортання думки чи повідомлення (розвиток, виклад теми) і кінцівку (підсумок сказаного).

Зачин зосереджується в першому реченні (або його частині), яке є найбільш самостійним і може навіть виділятися в окремий абзац, хоч і не завжди. Зачин містить думку в найзагальнішому вигляді і становить основу для подальшого викладу.

У **розгортанні** наступні речення послідовно розвивають чи пояснюють думку, що міститься в зачині.

Кінцівка містить підсумок усього вислову (теми) із погляду як змісту, так і синтаксичної структури. Проте кінцівки може не бути, якщо, наприклад, дане ССЦ входить до складу більшої синтаксичної цілісності.

До складу тексту поряд із ССЦ можуть входити й окремі речення (коли одне таке речення охоплює зміст якоїсь підтеми тексту).

ССЦ не слід ототожнювати з абзацом. Здебільшого ССЦ збігається з абзацом, але необов'язково: одне ССЦ може охоплювати два або й три абзаци, і навпаки, в абзаці може бути кілька ССЦ. Абзац і ССЦ — це різнорівневі категорії, які ґрунтуються на різних засадах: абзац — на композиційно-стилістичних, ССЦ — на синтаксичних, структурно-семантичних.

Основними засобами синтаксичного об'єднання речень у ССЦ є 1) особові і вказівні **займенники**, займенникові **прислівники** (він, ти, ви, хто, його, це, так, тут, там, тоді та ін.); 2) **лексичні повтори**, що підкреслюють значення виділених слів у тексті; 3) **однакові** видо-часові і способові **форми дієслів-присудків**; 4) **єднальні та протиставні сполучники** (і, та, а, але, проте та ін.); 5) **сполучники з приєднувальним значенням** (також, і навіть, та й, та ще й); 6) **частки** (лише, тільки, немов, ніби, і, не, а, от тощо) 7) **неповнота окремих речень** та деякі інші засоби.

Залежно від способу зв'язку між реченнями, що входять до ССЦ, виокремлюють три основні структурні типи ССЦ: із ланцюжковим, паралельним і змішаним зв'язком.

При ланцюжковому зв'язку речень, що входять до ССЦ, кожне наступне речення розкриває, уточнює, доповнює зміст попереднього, і в такий спосіб здійснюється розгортання думки, відбувається її рух. Засобами зв'язку між реченнями цього структурного типу ССЦ зазвичай виступають займенники, повтори слів, займенникові прислівники тощо. Наприклад: *Василь Стус — людина рідкісної моральної обдарованості, голос сумління у світі розхитаних і розмитих понять честі, правди, порядності. Він зберіг свій стиль до кінця. І це було основою його трагедії. Він ніс даровану йому іскру Божу з гідністю й лицарською одвагою, не згинаючись і не обминаючи. На такій дорозі поети гинуть.* (Є. Сверстюк)

При **паралельному зв'язку** речень всі повідомлення однаково доповнюють думку, висловлену в зачині, називають одночасні, рівноправні явища. Такі речення переважно однорідні за складом, однакові чи подібні за будовою, зв'язки між ними схожі на зв'язки між частинами складносурядних і безсполучникових складних речень з однотипними частинами. Засобами зв'язку звичайно виступають однакові видо-часові форми дієслів-присудків. Такі ССЦ використовуються переважно для опису послідовних, незалежних один від одного подій чи картин, а також одночасних дій, явищ. Наприклад: *Над темним безмежжям лісів, які з усього боку затуляли небокрай, сходив весняний ранок. У повітрі чути було пахощі листя, що за кілька днів розпустилося з набубнявілих бруньок, і молодої, покропленої росою трави. Біля струмків, ще повноводих від весняної повені, золотилося латаття, мов коштовне гаптування на зеленому килимі. Перед сходом сонця панувала врочиста тиша. (Ю. Крашевський)*

Ланцюжковий і паралельний зв'язки можуть поєднуватися в межах одного ССЦ, утворюючи **змішаний тип зв'язку** речень, наприклад: *Жовтень — другий місяць осені. Назва його пов'язана з кольором, що переважає в цей час у природі. Виблискують у небесній сині жовтою різьбою берези. Святковими у своїй красі стоять золотаво-червоні клени. Пагорби й схили відсвічують багряно-жовто-золотистими барвами.* (А. Волкова)

У цьому ССЦ перше й друге речення пов'язані ланцюжковим зв'язком, а третє, четверте і п'яте — паралельним.

Види зв'язку між складовими частинами тексту

Усі складові частини тексту пов'язані між собою, і цим забезпечується його змістова цілісність. Види текстового зв'язку різноманітні. Два з них — **послідовний і паралельний** — ми вже розглянули.

Існує також **контактний** — це зв'язок між реченнями чи групами речень, розташованих безпосередньо одне після одного.

Дискантний — це зв'язок, що здійснюється на відстані (наприклад, об'єкт, що згадувався в першому абзаці, знову стає предметом уваги в наступних абзацах). Дискантні зв'язки пронизують увесь текст, пов'язують заголовки, зачин і кінцівку.

Перспективний зв'язок полягає в тому, що думка, висловлена в якомусь місці тексту, може бути розглянута через кілька абзаців або розділів.

Ретроспективний зв'язок виявляється тоді, коли якийсь фрагмент вимагає від адресата пригадування змісту попередніх частин тексту.

Тексти різних типів

Назви типів мовлення	На які питання відповідають у висловлюванні	Про що говориться у висловлюванні	Будова висловлювання
Розповідь	Що робить особа або предмет?	Про події, про дії персонажів	Початок, розгортання, завершення дій
Опис	Який предмет, особа, дія?	Про ознаки предмета, особи, дії	Загальне враження, окремі деталі, ознаки
Роздум	Чому саме такими є предмет, особа чи дія?	Про причини ознак та дій	Тези (думка, яка доводиться або заперечується), аргументи (докази), висновки

Висловлювання всіх трьох типів бувають різних видів. Так, *розповідь має такі різновиди*: власне розповідь (оповідання), повідомлення, відповідь, перелік, найменування, оголошення. Кожний із цих видів має у свою чергу підвиди. Так, у повідомленні розрізняємо власне повідомлення, звіт, інформацію, рапорт, донесення, сповіщення та ін. Власне повідомлення — це найчастіше відповідь на питання. Інформація або звіт — це насамперед виклад фактичного матеріалу, аналіз повідомлюваних даних, визначення завдань на майбутнє.

Описи діляться на пейзажні, портретні, описи інтер'єру, характеристики людини, предметів, явищ.

Роздуми теж бувають різних видів: індуктивні (від часткового, конкретного до загального) і дедуктивні (від загальних положень — до конкретних висновків); роздум-твердження (доказ істинності висунутої тези) і роздум-спростування, заперечення (доказ помилковості, хибності висунутої тези); роздум з прямими доказами (слухність висунутої тези безпосередньо обґрунтовується доводами) і роздум з доказом від протилежного (істинність основної тези доводиться через спростування передбачуваної тези, протилежної їй, що доводиться).

Текст різних стилів

Стиль (від лат. *stilys* — загострена паличка для письма) — це своєрідна сукупність мовних засобів (лексичних, граматичних, синтаксичних та ін.), що їх свідомо використовує мовець за певних умов спілкування, у тій чи іншій сфері людської діяльності (політика, наука і техніка, художня література, право, діловодство тощо).

Кожний стиль має:

- сферу поширення і вживання (коло мовців);
- функціональне призначення (регулювання стосунків, повідомлення, вплив, спілкування тощо);
- характерні ознаки (форма та спосіб викладу);
- система мовних засобів і стилістичних норм (лексику, фразеологію, граматичні форми, типи речень тощо).

Розмовний стиль

Розмовний стиль виконує функцію спілкування. Він характеризується невимушеністю і простотою форм. Розмовним стилем люди користуються в усіх сферах життя: у побуті, у сім'ї, на виробництві. *Основне призначення цього стилю* — бути засобом впливу й невимушеного спілкування, жвавого обміну думками, судженнями, оцінками, почуттями, з'ясування виробничих і побутових стосунків.

Лексику розмовного стилю представлено великою кількістю експресивних та емоційно-забарвлених слів, зокрема метафор, порівнянь, синонімів, фразеологізмів, фольклоризмів, діалектизмів, просторічних та скорочених слів, вигуків тощо.

У розмовному мовленні широко використовуються *прості речення*, переважно короткі (неповні, обірвані, односкладні). Розмовне мовлення здебільш *спонтанне, невідготовлене*, тому його компонентами є позамовні елементи: міміка, жести, поширена ситуація.

- «Грицю! — сказав батько.
- Га! — сказав Гриць.
- Видиш оту хату?
- Видзу.
- Пам'ятай собі, се школа.
- Ба, — сказав Гриць.
- Сюди будеш ходити вчитися.
- Ба, — сказав Гриць.

Художній стиль

Художній стиль є складним сплавом, у якому відображається все багатство національної мови. Тут можливе поєднання елементів усіх стилів літературної мови. Засобами художнього слова через систему образів художній стиль впливає на розум, почуття та волю читачів, формує їхні ідейні переконання, моральні якості й естетичні смаки.

Образність відрізняє художній стиль від решти стилів. Використання мовних засобів зумовлено його призначенням — образно відтворити дійсність. Мова художньої літератури характеризується виключним *багатством лексики і фразеології*. У художні твори вводяться історизми, архаїзми, діалектизми, елементи просторіччя, навіть жаргонізми. Приклад архаїзмів: *Нічим отверзуться уста*.

Приклад діалектизмів: *«В Яремчі, неподалік від водоспаду, сидів гуцул у кептарику, в брилку, у вишитій сорочці і палив люльку. Поряд лежали полотняні бесаги з якимось кадібком, купленим у Яремчі на ярмарку, біля бесагів витяглись ноги у білих гачах»*.

У художньому стилі широко використовується емоційно-експресивна лексика: синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, фразеологізми. Для передачі думки використовуються різноманітні художні засоби (епітети, метафори, порівняння, символи тощо).

Науковий стиль

Основна функція **наукового стилю** — повідомлення. Твори, написані в цьому стилі, містять наукову інформацію, тому до нього ставляться жорсткі вимоги в дотриманні норм.

Сфера застосування наукового стилю — наукові й науково-технічні праці, призначені для спеціалістів, підручники для вищих шкіл.

Основні ознаки наукового стилю: ясність і предметність тлумачень, логічна послідовність і доказовість викладу, узагальненість понять і явищ, об'єктивний аналіз, точність і лаконічність висловлювань, аргументація та переконливість тверджень.

Головна ознака наукового стилю — термінологічність.

Твори в науковому стилі насичені абстрактною лексикою. Загальноновживані слова використовуються, як правило, лише в одному зі своїх значень.

У науковому стилі допускається повторення тих самих слів у невеликому за розмірами тексті. Це обумовлено необхідністю точно й однозначно виражати думку.

У науковій мові переважають складні речення.

Публіцистичний стиль

Основна функція **публіцистичного стилю** — формування громадської думки. У публіцистичному творі потрібно не тільки подати інформацію, а й пояснити її з певних позицій, переконати читача в правильності цих позицій. *Поєднання логічності викладу матеріалу з емоційно-експресивним забарвленням є важливою особливістю публіцистичного стилю.*

Публіцистичному стилю властиві короткі прості речення, часто питальні або окличні, звертання, вигуки. Лексика його носить переважно суспільно-політичний характер. Часто публіцистичні тексти мають форму діалогу. *«Проблеми із самоврядуванням часто криються на рівнях, про які й не підозрюємо. Чи ними нехтуємо, намагаючись розв'язати проблему одномоментно. Новітні традиції, закладені в суспільну свідомість впродовж сімдесяти років історії, яка передувала нинішнім часам нашої незалежності, не минули безслідно. Нас привчили до словесної еквілібристики настільки, що... Хіба не тавтологія — «самоврядування» і «врядування», якщо обидва означають уміння давати собі лад? Було тільки бажання, аби в житті окремої людини виникло розуміння, що не треба все перекладати на плечі держави...»*

Епістолярний стиль

Сфера використання – приватне листування. Цей стиль може бути складовою частиною інших стилів, наприклад художньої літератури, публіцистики (“Посланія” І. Вишенського, “Листи з хутора” П. Куліша та ін.).

Основні ознаки :

- наявність певної композиції;
- початок, що містить шанобливе звернення;
- головна частина, у якій розкривається зміст листа;
- кінцівка, де підсумовується написане,
- іноді постскриптум. (P.S. – приписка до закінченого листа після підпису).

Основні мовні засоби – поєднання елементів художнього, публіцистичного та розмовного стилів.

Сучасний епістолярний стиль став більш лаконічним (телеграфним), скоротився обсяг обов'язкових раніше вступних звертань та заключних формувань увічливості.

Конфесійний стиль

Сфера використання – релігія та церква.

Призначення – обслуговувати релігійні потреби як окремої людини, так і всього суспільства. Конфесійний стиль утілюється в релігійних відправах, проповідях, молитвах (усна форма) й у “Біблії” та інших церковних книгах, молитовниках, требниках тощо (писемна форма).

Основні засоби:

- *суто церковна термінологія і слова – символи;*
- *непрямий порядок слів у реченні та словосполученні;*
- *значна кількість метафор, алегорій, порівнянь;*
- *наявність архаїзмів.*

Конфесійний стиль від інших стилів відрізняє небуденна урочистість, піднесеність.

Офіційно-діловий стиль

Офіційно-діловий стиль — це стиль документів. Він використовується для спілкування в державному, громадському, політичному і господарському житті; у ділових стосунках між державами, установами та окремими громадянами суспільства. Офіційно-діловий стиль відрізняється від інших наявністю *стандартизованості*, тобто використанням сталих зворотів, однотипових виразів та вживанням спеціальної офіційно-ділової термінології. Текст, складений в офіційно-діловому стилі, має бути змістовним, точним, стандартним та інформативним.

Побудова речень відзначається лаконізмом, речення структурно чіткі.

«Предметом застави не можуть бути об'єкти державної власності, приватизація яких заборонена законодавчими актами, а також майнові комплекси державних підприємств та їх структурних підрозділів, що знаходяться у процесі корпоративізації. Крім того, не можуть бути предметом застави цілісні майнові комплекси та їх структурні підрозділи підприємств, майно та кошти благодійних організацій». (Закон України «Про заставу»)

Текст різних жанрів мовлення

У межах кожного функціонального стилю виділяються жанри висловлювання. Кожний з них має певну композицію і тематичну побудову.

Жанри відповідають типовим ситуаціям мовленнєвого спілкування, типовим темам, формулам мовленнєвого етикету (в ситуаціях прощання, прохання тощо).

Жанри — це різновиди текстів певного стилю, що різняться метою мовлення, сферою спілкування та іншими ознаками.

Жанри усного мовлення характеризуються складнішою побудовою і можуть містити в собі декілька мовленнєвих намірів мовців. Вибір жанрів усного мовлення залежить від умов спілкування. Відповідно виділяються офіційне – неофіційне, публічне – непублічне спілкування.

Розглянемо вищесказане у таблиці:

Стилi i жанри мовлення

Назва стилів	Жанри, в яких стиль реалізується	Основні ознаки стилі і жанрів мовлення			
		Мета мовлення	Сфера спілкування	Форма реалізації стилю	Мовні особливості стилів
Розмовний	спілкування	обмін інформацією, думками, враженнями; прохання чи надання допомоги, виховний вплив	Побутові стосунки з родичами, друзями, знайомими	діалог	Широко використовується побутова лексика, фразеологізми, емоційно забарвлені і просторічні слова, вставні слова, вигуки, неповні речення тощо
Науковий	дисертація, монографія, стаття, підручник, лекція, відгук, анотація, рецензія	повідомлення про результати наукових досліджень, систематичний виклад певних знань	наука, техніка, освіта	монолог	Характерні мовні засоби: терміни, спеціальна фразеологія, складні синтаксичні конструкції; повні речення; логічність, точність, обґрунтованість викладу

Офіційно – діловий	закон, кодекс, статус, наказ, оголошення, доручення, розписка, протокол, акт, інструкція, лист тощо	регулювання офіційно ділових стосунків	офіційно-ділові стосунки	монолог (діалог)	переважно стилістично нейтральні мовні засоби, стандартна канцелярська лексика, складні речення; відсутні емоційно забарвленні слова; виклад гранично точний
Публіцистичний	виступ, нарис, публіцистична стаття, памфлет, фейлетон, дискусія	обговорення, відстоювання і пропаганда важливих суспільно-політичних ідей, сприяння суспільному розвитку	Громадсько-політичне життя	монолог (діалог)	використовуються: суспільно політична лексика, емоційно забарвленні слова, риторичні запитання, вигуки, повтори; тон мовлення пристрасний, оцінний (іронія, сарказм, захоплення, гнів)
Художній	Трагедія, комедія, драма, водевіль, роман, повість, оповідання, поема, вірш, байка, епіграма	різнобічний вплив на думку і почуття людей за допомогою художніх засобів	мистецтво слова	монолог	Застосовуються всі мовні засоби, особливо широко – слова в переносному значенні

Вправи

1. Прочитайте. Визначте, до якого типу мовлення належить цей текст.

Русалки — це богині земної води. Вони живуть у морі, у річках, у криницях і ставках. Русалки дуже гарні з лиця, з русими або зеленими косами з осоки, з зеленими або чорними очима. Вони розпускають по плечах розкішні довгі коси аж до самих колін, ходять в одній сорочці або зовсім голі, в зелених вінках з осоки або зіллячка, прикрившись косами. Більше всього вони люблять гуляти на берегах річок, на низині коло берегів між вербами і на зелених нивах, в житах та в пшеницях. Для русалок місяць буває сонцем, і їх найбільше бачать ясної місячної ночі. Виринувши з води, русалки чіпляються на вербах, гойдаються на гіллі, бігають по траві, неначе вітер, хвилюючи зелену траву й жита, кричать у лісі, кличуть людей, а найбільше хлопців, заманюють парубків чудовими піснями. (І. Нечуй-Левицький.)

2. Прочитайте. Визначте стиль і жанр твору.

ГОВОРИТЬ МАТИ

*Усі мовчять — щось мати каже, цвітуть
притишено слова. Вони із веселкових вражень,
з любові, що в душі жива. Зійшлися діти всі до
хати, де хліб, як доля, на столі... Усі мовчять:
говорить мати вустами неба і землі.
(В. Крищенко)*

3. Прочитайте. Визначте стиль тексту, його види зв'язків.

Саме там, серед українців Америки, Канади, Австралії, Німеччини, Франції, Англії, збереглася шляхетна традиція, завдяки якій у найскрутніші, найдраматичніші періоди нашої історії ми зуміли вистояти як нація: велика безкорислива жертовність, покладена на вітар нашої культури. Серед тих, хто благодійною рукою щедро «фундував» на будівництво шкіл, бібліотек, соборів, були славні гетьмани: П. Сагайдачний, Б. Хмельницький, І. Мазепа. Ця традиція продовжувалася на сході України до революції, а на заході до 40-х років. М. Драгоманов, М. Лисенко, М. Старицький, Леся Українка, І. Франко, О. Кобилянська, М. Грушевський, брати Олександр та Філарет Колесси у важких умовах заборон та переслідувань творили українську літературу, музику, науку, з якими нам сьогодні не сором глянути у вічі Європи. Вони знали, що тільки тоді народ може називати себе великою нацією, коли його культура стає надбанням духовної скарбниці всього людства. Та, крім титанічного інтелекту, ці фанати вклали у справу своїх рук і останній важкою працею зароблений гріш, нерідко відриваючи кусень хліба навіть від рідних дітей. Так це було у Франка, так було і в Колесс. Так нині продовжують працювати наші країни за океаном. (С. Майданська.)

4. Прочитайте. Визначте, до якого типу мовлення належить цей текст.

Головна мета життя людського, голова діл людських є дух людини, думки, серце. Кожен має свою мету в житті; але не кожен — головну мету, себто не кожен піклується про голову життя. Один піклується про череву життя, себто усі свої діла скеровує, щоб дати життя череву; інший — очам; інший — волоссю; інший — ногам та іншим членам тіла; інший — одягу та подібним бездушним речам; філософія або любов до мудрості скеровує усе коло діл своїх до тієї мети, щоб дати життя духу нашому, благородство серцю, світлість думкам, яко голові всього. Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне,— то й усе світле, щасливе, блаженне. Оце є філософія. (Г. Сковорода.)

Відповіді:

1. Опис
2. Художній стиль. Жанр – вірш.
3. Публіцистичний. Зв'язки: змішані (паралельні та послідовні).
4. Роздум.

Тестові завдання

1. Текст — це:

а) синтаксична одиниця, що утворюється поєднанням двох або більшої кількості повнозначних слів;

б) стиль художньої літератури, який використовується в поетично-художній творчості;

в) змістова, структурно-граматична єдність речень, груп речень, параграфів, розділів та інших мовленнєвих одиниць, у яких ширше і повніше, ніж у реченні, розгортаються і конкретизуються думки, воля, почуття;

г) синтаксична одиниця, більша за слово сполучення, що відзначається смисловою та інтонаційною завершеністю.

2. Мова — це:

- а) висловлювання, що складається із сукупності речень, тим самим утворюючи змістову й структурну цілісність;
- б) система фонетичних, лексичних, граматичних одиниць, що використовуються для вираження життєвих реалій у мовленні;
- в) практична реалізація ряду життєвих знань і досвіду людей від давнини до сучасності;
- г) тематична група речень.

3. Визначте, до якого типу мовлення належить наведений текст.

Обличчя Оранти серйозне, навіть суворе. Вона справді здається непорушною, всесильною. Сині, блакитні, золотисті барви її вбрання надають постаті урочистості. Обличчя здається рожевуватим. Самих рожевих кубиків смальти на щоках, вустах, підборідді Богоматері не так багато. Але тоненька червона смужка, якою обведено її уста, ніс, повіки й підборіддя, немов накладає на сусідні кольори рожевість. Обличчя від цього оживає, виразність його посилюється.

Не втративши за дев'ять з половиною віків своєї краси, мозаїка Софії Київської є прикладом надихаючої сили мистецтва.

Д. Степовик

- а) розповідь;
- б) опис;
- в) роздум.

4. Укажіть, які з наведених жанрів характерні для наукового стилю мовлення:
- а) промова, стаття, памфлет, гумореска;
  - б) устав, протокол, акт, кодекс, доручення, судовий вирок, резюме, розписка, інструкція, наказ, об'ява;
  - в) драма, проза та поезія;
  - г) монографія, наукова стаття, дисертація, анотація, рецензія, підручник, лекція.

5. Для якого мовного стилю характерне використання дипломатичних, юридичних, законотворчих, суспільно-політичних термінів:

- а) художнього;
- б) публіцистичного;
- в) офіційно-ділового;
- г) розмовного?

6. Для якого стилю мовлення основною сферою вживання є політична, суспільна, освітня масова агітація:

- а) наукового;
- б) публіцистичного;
- в) розмовного;
- г) офіційно-ділового?

7. Який зв'язок існує між частинами тексту, у якому певний фрагмент вимагає від читача пригадування змісту попередніх частин тексту:

- а) контактний;
- б) дискантний;
- в) перспективний;
- г) ретроспективний?

8. Підтеми або мікротеми, що можуть бути виділені в межах основної теми тексту і для висвітлення кожної з яких необхідна певна кількість речень, називають:

а) текстом;

б) метою висловлювання;

в) складним синтаксичним цілим;

г) мовленням.

9. Контактний зв'язок між частинами тексту — це:

- а) зв'язок між реченнями чи групами речень, розташованих безпосередньо одне після одного;
- б) зв'язок, що здійснюється на відстані;
- в) зв'язок, який полягає в тому, що думка, висловлена в якомусь місці тексту, може бути розглянута через кілька абзаців або розділів;
- г) зв'язок, за якого якийсь фрагмент вимагає від адресата пригадування змісту попередніх частин тексту.

10. Тема тексту — це:

- а) сукупність мовних засобів у ньому;
- б) те, про що йдеться в тексті;
- в) мета, з якою створюється текст;
- г) зв'язок між реченнями у тексті.

11. Визначте, до якого художнього стилю належить наведений текст.

В Івано-Франківську у День Незалежності України міським транспортом можна буде скористатись безкоштовно. Як повідомили УНІАН у прес-службі Івано-Франківського міськвиконкому, за рішенням міської влади, проїхатися в автобусі чи маршрутці безкоштовно можна буде за однієї умови — якщо пасажир буде вдягнений у національне вбрання (вишиванку). Планується, що родинам, які прийдуть на святкування у вишиванках, будуть вручені пам'ятні подарунки. Також з нагоди свята міська влада має намір привітати найстарших учасників визвольних змагань. Цього дня в усіх кав'ярнях та ресторанах, а також в радіоефірі звучатиме виключно українська музика. Крім того, за даними начальника управління ЖКГ міста Петра Косюка, до Дня Незалежності на 15 найбільших перехрестях міста будуть встановлені дорожні флюгери, а годинник на міській ратуші у визначені години гратиме Гімн України, замість звичної мелодії. З ініціативою щодо безплатного проїзду в транспорті у святковий день пасажирів у вишиванках до влади міста напередодні звернулися низка громадських організацій.

- а) до офіційно ділового;
- б) художнього;
- в) публіцистичного;
- г) наукового.

Домашнє завдання

1. Зробити конспект презентації.
2. Виконати тестові завдання.

Список використаних джерел

1. Універсальний довідник школяра. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 1520 с.
2. Дудка О.О., Шевелєва Л.А. Зовнішнє оцінювання (підготовка). Українська мова. 10-11 класи: Довідник. – Х.:Веста: Видавництво “Ранок”, 2007. – 144 с.
3. school.xvatit.com
4. subject.com.ua